

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR

KARTAL MADENCİLİK İNŞAAT NAKLİYAT VE TİCARET LTD. ŞTİ.
BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2020/23443
Karar Tarihi : 9/1/2024

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL
Selahaddin MENTEŞ
İrfan FİDAN
Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucu : Kartal Madencilik İnşaat Nakliyat ve Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Mahmut KOÇKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Maden işletme ruhsatına konu sahanın bir kısmının İstanbul Üçüncü Havalimanı proje alanı ile çakışması dolayısıyla sahanın kullanılmamasından doğan zararın karşılanmaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/7/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, madencilik faaliyetiyle işigal eden bir ticaret şirketidir.

10. Başvurucu Şirket, İstanbul'un Arnavutköy ilçesi İmrahor köyü mevkiinde 10/9/2007-10/9/2017 tarihleri arasında geçerli olan 200703735 sicil No.lu IV. grup maden işletme ruhsatına sahiptir.

11. Söz konusu ruhsat sahasının bir kısmının İstanbul Üçüncü Havaalanı projesiyle çakıştığı gerekçesiyle Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden İşleri Genel Müdürlüğü (MİGEM) 17/12/2012 tarihli işlemiyle, başvurucudan anılan ruhsat sahasında projeden etkilenecek madencilik faaliyetleri ile ilgili yatırımların kalemler hâlinde ve 6/11/2010 tarihli ve 27751 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nde (Yönetmelik) belirtilen formatta bildirilmesini istemiştir.

12. Başvurucu Şirket 25/1/2013 tarihli dilekçeyle yatırım gideri talebinin on yedi ayrı kalemden, toplam 38.973.036,88 TL olduğunu belirtmiştir.

13. Bu arada ruhsat sahası; Kalkınma Bakanı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'nun oluşturduğu Kurulun 18/7/2013 tarihli ve 14 sayılı kararı ile kısıtlanmıştır. Kararda havaalanı projesinin yapılmasında kamu yararı olduğu ve havaalanı projesinin katkısı maden ocaklarından elde edilecek ekonomik faydadan yüksek olduğundan havaalanı projesi lehine işlem yapılmasına ve on sekiz ayrı ruhsat sahasını ilgilendiren alandaki faaliyetlerin kısıtlanmasına karar verildiği belirtilmiştir. Kararda ayrıca yer teslimi yapılmıca, fiziki inşaa çalışmaları başlayıncaya kadar geçecek sürede çakışmalı alandaki üretime hazır cevherlerin alınmasına, şantiye/ekipmanların bu süre içinde tahliye edilmesine, havaalanı projesine ait koruma alanı dışında kalan maden sahasında faaliyetlerin ise devam etmesine karar verilmiştir.

14. Başvurucu Şirket sulh hukuk mahkemesinden konuyla ilgili tespit talebinde bulunmuştur. Gaziosmanpaşa 1. Sulh Hukuk Mahkemesi tarafından alınan ve 28/1/2014 tarihinde dosyasına sunulan bilirkişi raporunda başvurucunun 35.924.825,46 TL talep etmeye hakkı olduğu belirtilmiştir. Raporda gösterildiği şekilde yol yapımı ve dekopaj/hafriyat gideri 6.692.669,10 TL, işletme ve yatırım giderleri 16.061.933,32 TL, rüdvans sözleşmeleri nedeniyle Şirketin uğrayacağı zarar 5.500.000 TL ve tazminat olarak 7.500.000 TL olmak üzere toplam 35.924.825,46 TL talebin haklı olduğu belirtilmiştir.

15. MİGEM tarafından Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığına yazılan 16/7/2014 tarihli yazıda başvurucu Şirketin yatırım giderinin 1.003.359,88 TL olduğu belirtilmiştir. Bu tutarı oluşturan beş ayrı kaleme yer verilmiş olup bunlar; sondaj giderleri, işletme yatırım giderleri (yapılmış dekapaj hafriyat gideri), şantiye binaları, tesis demirbaş giderleri, yolların iyileştirilmesi ve yeni yol yapımıdır. Başvurucu Şirket, söz konusu bedelden -şantiye binalarının tesliminden vazgeçtiğini belirttiği için- şantiye bina bedeli düşölerek 780.592,88 TL başvurucu Şirketin banka hesabına ödenmiştir.

16. MİGEM tarafından başvurucu Şirkete gönderilen 22/7/2014 tarihli yazıyla, havaalanı projesinin fiziki olarak başlaması nedeniyle proje alanı ile çakışan anılan ruhsat sahasındaki tüm madencilik faaliyetlerinin durdurulması istenmiştir.

17. Başvuru formuna eklenmemekle birlikte başvurucunun 1/12/2014 tarihli dilekçeyle MİGEM'e başvurarak maddi kayıplarının giderilmesini istediği, dilekçede ruhsat

iptal edilmediği hâlde faaliyetlerin durdurulduğuna dikkat çekilerek yükümlülük oluşmaması için ruhsatın iptal edilmesinin de talep edildiği anlaşılmıştır. MİGEM 19/12/2014 tarihli işlemiyle talebi reddetmiştir.

18. Başvurucu Şirket, işlemin iptali ve fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla maddi zararının 250.000 TL'sinin yasal faiziyle birlikte tazminine karar verilmesi istemiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde diğer iddialarının yanında özetle asıl tartışma konusunun zararın miktarına ilişkin olduğunu vurgulamış; gider unsurlarının çok az kısmının davalı idare tarafından yatırım gideri olarak kabul edildiğini, gösterilen gider kalemlerinin çoğunun karşılanmadığını, zararının keşif ve bilirkişi incelemesi sonrası ortaya çıkacağını belirtilerek keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasını talep etmiştir. Dilekçede ayrıca usulüne uygun biçimde alınan maden ruhsatının henüz süresi bitmeden işletme faaliyetlerinin sonlandırılması hukuka uygun olsa dahi bu işlem nedeniyle kusuru bulunmayan hak sahibinin zararının telafi edilmesi gerektiğini oysa olayda üstün kamu yararı gerekçe gösterilerek kazanılmış haklarının hiçe sayıldığı ileri sürmüştür.

19. Davalı idarelerden olan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, özellikle ruhsatın iptal edilmeyip havaalanı ile çakışan kısımda madencilik faaliyetine dikkat çekmiş; madenlerin devletin hüküm ve tasarrufunda olması nedeniyle faaliyetin sonlandırılmasından kaynaklanan kâr kayıplarının yatırım gideri hesabında dikkate alınamayacağını belirtmiştir. Savunmada ayrıca yukarıda (bkz. § 14) belirtilen beş ayrı kalemdaki giderlerin dikkate alındığını başvuru Şirketçe yatırım gideri arasında gösterilen ihbar ve kıdem tazminatlarının, ruhsatın ihale satın alma bedelinin, yönetim ve personel gideri ile genel giderlerin, orman arazi ve ağaçlandırma bedelleri ile kâr mahrumiyetinin karşılanmasının hukukten mümkün olmadığını ileri sürmüştür. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı savunmalarında ise başvuruçunun gerçek yatırım giderinin ödendiğini hatta yolların iyileştirilmesi ve yeni yol yapımı kaleminde başvuruçunun talebinin de üstünde bir tutarın hesaplanarak ödendiğini belirtmiştir.

20. İstanbul 3. İdare Mahkemesi başvuruçunun keşif ve bilirkişi incelemesi yapılması taleplerini zımnen reddederek bilirkişi incelemesi yaptırmaksızın 20/6/2016 tarihli kararıyla davayı esaslan reddetmiştir. Kararın gerekçesinde İşlemin usul ve mevzuata uygun olduğunun da belirtildiği gerekçe şöyledir:

"Dosyanın incelenmesinden, davacının İstanbul İli, Arnavutköy İlçesi, İmrahor Köyü Mevkii'nde 200703735 sicil no'lu IV. grup maden işletme ruhsat sahasının bulunduğu, maden işletme ruhsat sahasının İstanbul 3. Havaalanı projesiyle çakışmalı olduğu gerekçesiyle ruhsat sahasının davalı idarenin 18/07/2013 tarih ve 14 sayılı kurul kararı ile kısıtlanmasından dolayı davacı şirketin uğramış olduğu ileri sürülen 250.000-TL maddi zararının fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla tazmini ve mevcut ruhsatının iptal edilerek bedelinin tarafına ödenmesi istemiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle bakılmakta olan iş bu davanın açıldığı anlaşılmıştır.

Olayda, dava konusu maden ruhsat sahasının İstanbul 3. Havalimanı Proje Alanı ile çakışması sebebiyle, havalimanı proje alanıyla çakışan kısımlarının mevzuata uygun olarak kurul kararı ile kısıtlandığı, yine faaliyeti kısıtlanan maden işletmecisinin usul ve esasları Genel Müdürlükçe belirlenen yatırım giderleri lehine karar verilen tarafça tazmin edilir hükmü gereği, faaliyeti kısıtlanan maden sahasına ilişkin yatırım giderlerinin hesaplandığı ve tarafına 780.592,88-TL yatırım giderinin ödendiği, İstanbul 3. Havaalanı yatırımında madencilik faaliyeti yatırımına göre üstün kamu yararı bulunduğu ve davacının zararının tazmin edildiği anlaşılmıştır.

Bu durumda, dava konusu işlemin usul ve mevzuata uygun olduğu sonucuna ulaşılmış olup, kusurlu bir işlem ya da eylemi bulunmayan davalı idarelerin tazminata mahkum edilmesine olanak bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır."

21. Başvurucu Şirket temyiz yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde, diğer iddialarının yanında özellikle işlemin hukuka uygun olmasının uğradığı zararın telafisine engel olmadığına dikkat çekmiş idarenin tek yanlı belirlediği yatırım giderlerinin gerçek zararının telafisinden uzak olduğunu, keşif ve bilirkişi incelemesi yapılsaydı gerçek zararının ortaya konulabileceğini belirtmiştir. Ayrıca söz konusu ruhsatın iptal edilmemekle birlikte içinin boşaltıldığını ve bu durumun mülkiyet hakkına orantısız müdahale olup Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadına aykırı olduğunu iddia etmiştir.

22. Danıştay Sekizinci Dairesi (Daire) 7/5/2018 tarihinde ayrı bir gerekçe belirtmeksizin temyiz istemini reddetmiş ve kararı onamıştır. Başvurucunun karar düzeltme istemi Dairenin 24/2/2020 tarihli kararıyla yalnızca nispi vekâlet ücreti yönünden kabul edilmiş, diğer kısımlar yönünden ise reddedilmiş ve ilk derece mahkemesi kararı kesinleşmiştir.

23. Nihai kararın 20/6/2020 tarihinde tebliğ edilmesinin ardından başvurucu 14/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

24. 4/6/1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 7. maddesinin 15. ve 19. fıkralarının olay tarihinde yürürlükte olan hâli şöyledir:

"Madencilik faaliyetleri ile Devlet ve il yolları, otoyollar, demir yolları, havaalanı, liman, baraj, enerji tesisleri, petrol, doğalgaz, jeotermal boru hatları, su isale hatları gibi kamu yararı niteliği taşıyan yatırımların birbirlerini engellemesi, maden işletme faaliyetinin yapılamaz hale gelmesi, yatırım için başka alternatif alanların bulunamaması durumunda, madencilik faaliyeti ve yatırımla ilgili karar, Kurul tarafından verilir.

...

Kurul tarafından gerekli görülmesi halinde hazırlanan rapor, danışmanlık ücretleri, yolluk, gündelik ve benzeri tüm harcamalar yatırımcı tarafından karşılanır. Ayrıca, yatırımlar nedeniyle Kurul kararı ile faaliyeti kısıtlanan maden işletmecisinin yatırım giderleri, lehine karar verilen tarafça tazmin edilir."

25. Yönetmelik'in 127. maddesinin (1) ve (5) numaralı fıkraları olay tarihindeki hâliyle şöyledir:

"(1) Madencilik faaliyetleri ile Devlet ve il yolları, otoyollar, demir yolları, havaalanı, liman, baraj, enerji tesisleri, petrol, doğalgaz, jeotermal boru hatları, su isale hatları gibi kamu yararı niteliği taşıyan yatırımların birbirlerini engellemesi, maden işletme faaliyetinin yapılamaz hale gelmesi, yatırım için başka alternatif alanların bulunamaması durumunda, madencilik faaliyeti ve yatırımla ilgili karar, Kurul tarafından verilir.

(5) Bu rapor Genel Müdürlük tarafından Kurul üyesi bakanlara gönderilir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı veya ilgili taraf bakanlardan herhangi birinin daveti üzerine Kurul toplanır ve kararlarını üye tamsayısının salt çoğunluğuyla alır. Kurul çalışmalarını ile ilgili

sekretarya hizmetlerini Genel Müdürlük yürütür. Kurul tarafından gerekli görülmesi halinde bedeli karşılığında rapor hazırlanabilir. Hazırlanan rapor, danışmanlık ücretleri, yolluk, gündelik gibi tüm harcamalar yatırımcı tarafından karşılanır. Kurul tarafından alınan karar, kamu yararı kararı yerine geçer. Ayrıca, yatırımlar nedeniyle Kurul kararı ile faaliyeti kısıtlanan maden işletmecisinin usul ve esasları Genel Müdürlükçe belirlenen yatırım giderleri, lehine karar verilen tarafça tazmin edilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Anayasa Mahkemesinin 9/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

27. Başvurucu, saha çakışması nedeniyle diğer firmaların yatırım gideri talepleri büyük oranda karşılandığı hâlde kendi yatırım gideri talebinin çok cüzi bir kısmının karşılandığını iddia etmiştir. Başvurucu; idare tarafından tek yanlı olarak belirlenen yatırım gideri masrafının gerçek yatırım giderinin çok altında kalması nedeniyle zarara uğradığını, zararının telafisi amacıyla açtığı davada İdare Mahkemesince keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmaksızın idarenin belirlediği yatırım giderinin doğru kabul edildiğini belirterek adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca İdare Mahkemesinin sadece havaalanı yapılmasındaki kamu yararına dikkat çektiğini ancak kamu yararı olsa da yatırım gideri masrafının karşılanması gerektiğini vurgulamıştır.

28. Bakanlık görüşünde; başvurucunun mevcut bir mülkünün bulunup bulunmadığı ile mülkiyet hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, ulusal ve uluslararası içtihatlar ile somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınmasının faydalı olacağı belirtilmiştir. Görüş ekinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının yazılı görüşleri de Anayasa Mahkemesine sunulmuştur. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı görüşünde, başvurucu Şirketin gerçek yatırım giderlerinin tamamının tazmin edildiği ifade edilmiştir.

29. Başvurucu, Bakanlık görüşüne verdiği beyanda başvuru formundaki iddialarını tekrar etmiştir.

B. Değerlendirme

30. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "*Mülkiyet hakkı*" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun temel şikâyeti sahibi olduğu ruhsat sahasının bir kısmının üçüncü havalimanı sahasıyla çakışması nedeniyle söz konusu alanı kullanamamasından dolayı uğradığını ileri sürdüğü zararın karşılanmamasına yöneliktir.

Başvurucu, adil yargılanma hakkına yönelik şikâyetler de ileri sürmüş ise de iddianın bir bütün olarak mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

33. Başvurucunun 10/9/2007-10/9/2017 tarihleri arasında geçerli olan 200703735 sicil No.lu IV. grup maden işletme ruhsatına sahip olduğu hususunda bir tartışma bulunmamaktadır. Sahibi için ekonomik bir değeri ifade eden ruhsatın başvuru açısından mülk oluşturması nedeniyle mülkün varlığı açıktır.

b. Müdahalenin Varlığı

34. Söz konusu ruhsat sahasının bir kısmı havaalanı projesi alanı ile çakışmıştır. Ruhsat sahası, Kurulun 18/7/2013 tarihli ve 14 sayılı kararı ile kısıtlanmıştır. MİGEM tarafından başvuru Şirkete gönderilen 22/7/2014 tarihli yazıyla, havaalanı projesinin fiziki olarak başlaması nedeniyle proje alanı ile çakışan anılan ruhsat sahasındaki tüm madencilik faaliyetlerinin durdurulması istenmiştir. Olayda her ne kadar ruhsat sahasının tümü söz konusu proje alanı ile çakışmadığından ruhsat iptal edilmemiş ise de neticede ruhsat sahasının belli bir kısmının kullanılamaz hâle gelmesinin başvuru mülkiyet hakkına müdahale oluşturduğu tartışmasızdır.

35. Anayasa'nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle *mülkten barışçıl yararlanma hakkına* yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda *mülkten yoksun bırakmanın* şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından *mülkiyetin kontrolüne* imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (*Recep Tarhan ve Afife Tarhan*, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, §§ 55-58).

36. Olayda başvuru mülkiyet hakkına konu sahanın bir kısmının havaalanı proje sahası olarak belirlenmesi nedeniyle çakışan alanı kullanması imkânı ortadan kaldırılmıştır. Söz konusu müdahalenin mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi uygun görülmüştür.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

37. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

38. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (*Recep Tarhan ve Afife Tarhan*, § 62).

i. Kanunilik

39. Somut olayda başvurunun ruhsat sahasının bir kısmını kullanamamasının yasal dayanağını 3213 sayılı Kanun'un 7. maddesi oluşturmaktadır. Anılan maddeye göre madencilik faaliyetleri ile havaalanı gibi kamu yararı niteliği taşıyan yatırımların birbirlerini engellemesi, maden işletme faaliyetinin yapılamaz hâle gelmesi, yatırım için başka alternatif alanların bulunamaması durumunda madencilik faaliyeti ve yatırımla ilgili karar, Kurul tarafından verilir. Somut olayda ruhsat sahasının ilgili kısmı Kurulun 18/7/2013 tarihli ve 14 sayılı kararı ile kısıtlanmıştır. Dolayısıyla başvuruya konu müdahalenin şekli manada bir kanuni dayanağının olduğu anlaşılmıştır.

ii. Meşru Amaç

40. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngöreyerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (*Yunis Ağlar*, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29; *Nusrat Külâh*, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56).

41. Başvurunun ruhsat sahasının bir kısmını kullanamamasının sebebi aynı bölgede yapılan havaalanı sahası ile çakışmasıdır. Kurulun havaalanı projesinin yapılmasında kamu yararı olup havaalanı projesinin katkısının maden ocaklarından elde edilecek ekonomik faydadan yüksek olacağı gerekçesiyle havaalanı projesi lehine işlem yapılmasına ve on sekiz ayrı ruhsat sahasını ilgilendiren alandaki faaliyetlerin kısıtlanmasına karar verdiği gözetildiğinde söz konusu müdahalede kamu yararı olduğu görülmüştür. Kaldı ki başvurunun müdahalede kamu yararı bulunmadığına dair bir itirazı da yoktur.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

42. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi *elverişlilik*, *gereklilik* ve *orantılılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğ.leri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

43. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için amacı gerçekleştirmeye *elverişli* olmasının yanında *gerekli* olması da gerekir. *Gereklilik* yukarıda da belirtildiği üzere hakka müdahale teşkil eden birden fazla araç arasında hakkı en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Hak ve özgürlüğü sınırlayan tedbirlerden hangisi diğerlerine nazaran hakkın norm alanına daha az müdahale edilmesi sonucunu doğuruyorsa o tedbirin tercih edilmesi gerekir. Bununla birlikte hakka müdahale oluşturacak aracın seçiminde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir payının bulunduğu da kabul edilmelidir. Zira yetkili kamu makamları, öngörülen amaca ulaşılması bakımından hangi aracın etkili ve verimli sonuçlar doğuracağına ilişkin olarak isabetli karar verme noktasında daha iyi bir konumdadır. Özellikle alternatif aracın bulunmadığı veya mevcut alternatiflerin öngörülen meşru amaca ulaşılması bakımından etkili olmadığı ya da daha az etkili olduğu durumlarda kamu makamlarının araç seçimi hususundaki tercih yetkisinin *gereklilik* kriterini sağlamadığının söylenebilmesi için çok güçlü nedenlerin bulunması gerekir (D.C., B. No: 2018/13863, 16/6/2021, § 48).

44. Öte yandan mülkiyet hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvuru sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mülkiyet hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvuruçunun mülkiyet hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararlar kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (D.C., § 49).

45. Seçilen aracın ulaşılmak istenen amaçla kıyaslandığında bireye orantısız bir külfet yüklemiş olduğunun saptanması, ihlal sonucuna ulaşılabilmesi için bazı hâllerde tek başına yeterli olmayabilir. Kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların var olup olmadığı da büyük önem taşımaktadır. Elverişli ve gerekli olduğu hükmüne varılan aracın seçilmiş olması nedeniyle kişiye yüklenen aşırı külfeti hafifleten hukuksal mekanizmalar mevcutsa bir ihlalin olmadığı sonucuna varılabilir (D.C., § 50).

46. Usule ilişkin güvencelerin varlığı orantılılık değerlendirmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bu bağlamda müdahalenin hukuka aykırılığının ileri sürülebileceği veya müdahale nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararların tazmin edilmesinin istenebileceği hukuk yollarının olmaması da bazı durumlarda kişiye yüklenen külfeti ağırlaştırarak bir unsur olarak görülebilir. Bu bakımdan kişinin hukuka aykırılık iddialarının bir mahkeme tarafından

etkili bir biçimde incelenmesi müdahalenin orantılılığı bakımından ehemmiyet arz etmektedir (D.C., § 52).

47. Kamu yararı amacı doğrultusunda mülkle ilgili olarak bu ve benzeri tedbirlerin uygulanmasının zarara yol açması kaçınılmazdır. Ancak bu zararın kaçınılmaz olandan ağır veya aşırı sonuçlara da yol açmaması ya da oluşması durumunda böyle bir zararın kamu makamlarınca makul bir sürede, uygun bir yöntem ve vasıtalarla gideriminin sağlanması gerekmektedir. Buna göre kamu makamlarının kanuna dayalı olarak ve ilgili kamu yararı amacı doğrultusunda mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden tedbirler uygulaması ve bu tedbirlerin belirli bir süre de devam etmesi ancak bireyin haklarının korunmasının gerekliliklerine uyulduğu takdirde ölçülü görülebilir (D.C., § 54).

(2) İnkelerin Olaya Uygulanması

48. Olayda başvurunun 10/9/2007-10/9/2017 tarihleri arasında geçerli maden işletme ruhsatına ilişkin sahanın bir kısmının kullanımı -öngörülen süre dolmadan önce- İstanbul Üçüncü Havalimanı sahası ile çakışması nedeniyle Kurul kararıyla kısıtlanmıştır. Kısıtlama üzerine başvurunun ruhsata ilişkin yatırım giderlerinin karşılanması amacıyla 780.592,88 TL başvuru Şirketin banka hesabına yatırılmıştır. Başvuru tutarın anılan kısıtlama nedeniyle uğradığı zararı karşılamaktan uzak olduğunu belirterek ve fazlaya ilişkin haklarını saklı tutarak 250.000 TL tazminata karar verilmesi istemiyle dava açmıştır. Başvuru konusu olan davada başvurunun temel itirazının anılan tutara yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Yani davanın temel meselesini idarece belirlenen söz konusu tutarın hukuka uygun olup olmadığı oluşturmaktadır. Bir başka deyişle başvurunun söz konusu kısıtlama kararına bir itirazının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle olayda başvurunun mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin elverişlilik ve gereklilik ölçütleri yönünden incelenmesini gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

49. Bu durumda eldeki bireysel başvuruda asıl incelenecek mesele, müdahalenin orantılı olup olmadığıdır. Orantılılık, kamu yararı ile bireysel yarar arasında adil bir denge kurulmasını gerektirir. Öngörülen tedbirin maliki olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin orantılı ve dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemez. Bu durumda uygulanan tedbirle başvurucuya aşırı ve orantsız bir külfet yüklenip yüklenmediği tespit edilmelidir.

50. Somut olayda ruhsatın kısıtlanması sonrasında başvurucuya bu nedenle uğramış olduğu zararın telafisi için uygun bir giderimin sağlanması mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olması için zorunludur. Nitekim bu cihetle idare tarafından başvurunun yatırım giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmiş ve ödeme yapılmıştır.

51. Bu noktada mesele başvurucuya yapılan ödemenin başvurunun uğradığı zararın telafisi için yeterli olup olmadığına dögünlenmektedir. Başvurunun idareden talep ettiği ve daha sonra Sulh Hukuk Mahkemesinde alınan bilirkişi raporuyla tespit ettirdiği tutar idarece hesaplanarak ödenen tutardan oldukça yüksektir. İlgili mevzuata göre tazmin edilecek yatırım giderinin kalem ve tutarlarında başvurunun ve davalı idarelerin farklı açıklamalar getirdiği görülmüştür. Hemen belirtmek gerekir ki yatırım gideri olarak hangi kalemlerin hangi tutarlarda dikkate alınacağına karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bu konuda karar verme hususunda yetkili idari ve yargısal otoriteler çok daha iyi bir konumdadır.

52. Başvuru, yargılama aşamasında ısrarla idarenin karşıladığı yatırım gideri tutarının gerçek giderden çok uzak olduğunu belirtmiş; gerçek giderin hesaplanması,

dolayısıyla idarenin işleminin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için bilirkişi incelemesi yapılmasını talep etmiştir. Buna karşılık İdare Mahkemesi başvurusunun idarece karşılanan yatırım giderinin kalem ve tutar itibarıyla gerçek yatırım giderini karşılamaktan uzak olduğu yolundaki iddiasıyla ilgili olarak hiçbir açıklama yapmamıştır (bkz. § 20).

53. Yargılama makamlarının tarafların her türlü iddialarını karşılamakla yükümlülüklerinin bulunmadığı kabul edilmelidir. Ancak uyuşmazlığın esasının karara bağlanmasında etkili olabilecek iddiaların ilgili ve yeterli bir gerçekle cevaplanmaması, idarenin tezlerinin peşinen doğru kabul edilmesi yargı yoluna başvurulmasını anlamsız hâle getirebilir. Başvurucunun yargı yerine denetletirmek istediği ve uyuşmazlığın esasını oluşturan meseleyi ciddiyetle ele alarak inceleme yapmaları ve kararlarında bu hususu gerektiği gibi tartışmaları beklenir. Bu bağlamda idari organlarca tesis edilen işlemlere karşı açılan davalarda idarece yapılan tespitlerin peşinen doğru kabul edilmesi başvuru sahiplerinin savunma hakkını önemli ölçüde kısıtlar. İdari işlemler hukuka uygunluk karinesinden yararlı olsa da bu karine idari işlemin hukukiliğini inceleyen yargı mercii yönünden geçerli kabul edilemez. Aksi takdirde idari organlara görece üstün bir statü tanınmış olur ki bu durum söz konusu işleme karşı dava açılmasını beyhude bir çabaya dönüştürür (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. *Ö. Ltd. Şti.*, B. No: 2018/18975, 15/9/2021, §§ 68, 69).

54. Somut olayda derece mahkemelerinin kararlarında, havaalanı sahasının başvurusunun sahibi bulunduğu ruhsat sahasının bir kısmıyla çakışması nedeniyle kullanamamasından kaynaklı karşılanması gereken yatırım giderinin unsurlarına ve tutarına ilişkin herhangi bir değerlendirmede bulunulmadığından derece mahkemeleri başvurusunun iddialarını ciddiye aldıklarını kararlarında gösterememişlerdir. Bu nedenle de başvurusunun uğradığı zararın varlığının tam olarak tespit edilerek tazmin edilip edilmediği de belirlenememiştir.

55. Buna göre idari ve yargısal sürecin bütününe bakıldığında mülkiyet hakkının korunmasında usule ilişkin güvencelerin yerine getirilmediği, başvurusunun bu güvencelerden gerçek anlamda yararlandırılmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sebeple başvurusunun mülkiyet hakkı ile müdahalenin dayandığı kamu yararı arasında olması gereken adil denge başvurusunun aleyhine bozulmuş olup mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçüsüzdür.

56. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

57. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılmasına ve maddi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

58. Başvuruda tespit edilen mülkiyet hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. *Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875,

7/6/2018, §§ 54-60; *Aliğül Alkaya ve diğçerleri (2)*, B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu (3)* [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

59. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

60. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın **KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA**,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının **İHLAL EDİLDİĞİNE**,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 3. İdare Mahkemesine (E.2015/456, K.2016/1225) **GÖNDERİLMESİNE**,

D. Başvurucunun tazminat talebinin **REDDİNE**,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya **ÖDENMESİNE**,

F. Ödemcnin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal **FAİZ UYGULANMASINA**,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına **GÖNDERİLMESİNE** 9/1/2024 tarihinde **OYBİRLİĞİYLE** karar verildi.